

DİYARBAKIR İLİ MADEN VE ENERJİ KAYNAKLARI

Diyarbakır ili, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir ilimizdir. Diyarbakır ilinde yüzey şekilleri oldukça sadedir. Çevresi yüksekliklerle kuşatılmıştır. Ortası çukur bir havza durumundadır. Diyarbakır havzası denen bu çukur alanın eksenini batı-doğu doğrultulu geniş Dicle Vadisi oluşturur. Kuzeyden Güneydoğu Toroslar yayı ile kuşatılmıştır. Bu dağlar Doğu Anadolu Bölgesi'yle Güneydoğu Anadolu'ya birbirinden ayırır. Diyarbakır havzasının güneybatısında ise Karacadağ kütlesi yükselir. Urfa-Diyarbakır il sınırı üstündeki bu kütle, bazaltik bileşimli lavların yığılmasıyla oluşmuş eski bir volkanik dağdır.

Genel Müdürlüğümüzün il ve yakın çevresinde yaptığı çalışmalar sonucunda endüstriyel hammadde ve metalik maden yatağı ve zuhurları ortaya çıkarılmıştır. Bunlar bakır-kurşun-çinko, demir, manganez, barit, çimento hammaddeleri, fosfat, mika ve tuğla-kiremit olarak sayılabilir. Ergani, Cüngüş, Lice ve Dicle ilçelerinde gözlenen bakır-kurşun-çinko cevherleşmelerinden en önemlisi Dicle ilçesinde Kurşunlu mevkiinde yer almakta olup, % 19.5 Pb içeriğine sahip yatakta 24.575 ton görünür+muhtemel, 19.925 ton mümkün rezerv tespit edilmiştir. Ayrıca ilçede eskiden işletilmiş bir adet % 10-45 Cr₂O₃ içeriğine sahip krom zuhuru ile % 80-94 arasında değişen BaSO₄ içerik ve 2850 ton görünür rezerve sahip barit oluşumları da gözlenmektedir. Kulp ilçesinde gözlenen demir cevherleşmeleri küçük boyutlu zuhurlardır. Ergani ilçesi çimento hammaddeleri ve manganez cevherleşmesi bakımından önemlidir. İlçede çimento hammaddesi olarak kullanılmaya elverişli yaklaşık 463 milyon ton kireçtaşı ve 58 milyon ton kil rezervi ile % 39.49 Mn içerikli 19.000 ton görünür+muhtemel manganez cevherleşmeleri mevcuttur. Çermik ilçesinde plaka boyutları 1 ile 5 cm arasında değişen mika oluşumları yer almaktadır. Ayrıca, % 8-15 P₂O₅ içerikli fosfat oluşumlarına Çınar ilçesinde, Merkez ve Lice ilçelerinde de orta-iyi kaliteli tuğla-kiremit hammaddelerine rastlanmaktadır. İl, mermer potansiyeli bakımından ülkemizin önemli illerinden biridir.

Sözü edilen yer altı kaynakları dışında ilde Genel Müdürlüğümüz tarafından, MTA projesi ve ücretli iş olarak ilki Çermik Jeotermal Alanında 1984 yılında olmak üzere 3 adet sondaj çalışması gerçekleştirilmiş olup bu çalışmalarla toplam 620 m derinliğe ulaşılmıştır. Bu sondaj çalışmaları ile ortalama 51°C sıcaklığa sahip toplam 65 lt/sn debili jeotermal akışkan görünür hale getirilmiştir. Sadece 1 kuyudan üretim yapılmakta ve sıcak sudan kaplıca amaçlı yararlanılmaktadır. Kuyular dar alanda açıldığından birbirini etkilememektedir. Bununla birlikte Silvan-Hazro sahasında da 5190 Kcal/kg alt ısı değerine sahip 1.800.000 ton mümkün linyit rezervi tespit edilmiştir.

BAKIR-KURŞUN-ÇİNKO (Cu-Pb-Zn)

Dicle-Kurşunlu (Piricman) Sahası

Tenör :% 19.5 Pb (88 gr/ton Ag değeri bilinmektedir)
Rezerv :24.575 ton görünür+muhtemel, 19.925 mümkün rezerv.

BARİT (Ba)

Dicle-Viskül Köyü, Biricik Köyü ve Keferbere Köyü Sahaları

Tenör :% 80-94 BaSO₄
Rezerv :2850 ton görünür rezerv olup, yataklar sondaj çamuru katkı maddesi olarak işletilmiştir.

ÇİMENTO HAMMADDELERİ (Çmh)

Ergani Sahası

Kalite : -
Rezerv :462.647.937 ton kireçtaşı, 58.871.214 ton kil rezervi.

DEMİR (Fe)

Kulp-Sekan Tepe Zuhuru

Tenör :% 33.16 Fe
Rezerv :86.000 ton toplam rezerv.

FOSFAT (P)**Çınar-Ballıbaşa, Bilmece Sahası**

Tenör :% 8-15 P₂O₅,

Rezerv :650.000 ton görünür+muhtemel rezerv.

MANGANEZ (Mn)**Ergani-Gömeşik Sahası**

Tenör :% 39.49 Mn

Rezerv :19.000 ton görünür+muhtemel rezerv.

MİKA (Mic)**Çermik-Midye Köyü Oyukbağ Tepe zuhuru**

Kalite :Plaka boyutları 1-5 cm

Rezerv :Rezerv çalışmaları yapılmamıştır. Özel sektör tarafından mika çıkarılmıştır.

TUĞLA-KİREMİT (TğKi)**Merkez ve Lice İlçeleri ile Sincangözü-Varisinbağı-Zengo, Angülgözü ve Patrik Köyleri Sahaları**

Kalite :Orta ve iyi kalite

Rezerv :3.000.000 ton jeolojik rezerv.

LİNYİT

YATAĞIN BULUNDUĞU YER	KİMYASAL ÖZELLİKLERİ (%)				REZERV (1 000 ton)				AÇIKLAMA
	SU	KÜL	KÜKÜRT	AID KCal/kg	GÖR.	MUH.	MÜM.	JEO.	
Silvan-Hazro	1,17	30,34	---	5190	---	---	1.800	---	Eski İşletme

JEOTERMAL

JEOTERMAL ALAN ADI	SICAK SU DOĞAL ÇIKIŞ ADI	DOĞAL ÇIKIŞ			SONDAJ			KULLANIM ALANI	KURULU TESİS	DEĞ. BEL.
		Sıcaklık (°C)	Debi (lt/sn)	Potansiyel (MWt)	Sıcaklık (°C)	Debi (lt/sn)	Potansiyel (MWt)			
ÇERMİK	Çermik				51	21	1,41	Kaplıca		*,**

* MTA, 1996. Türkiye Jeotermal Envanteri

** MTA, 2005. Türkiye Jeotermal Kaynakları Envanteri